

EGY MEGKÉSETT IGAZSÁGTÉTEL ELLENTMONDÁSOS VÉGREHAJTÁSA VITÁK AZ AUSZTRÁLIAI ŐSLAKÓSOK FÖLDJOGI HELYZETÉRŐL

*CONTRADICTORY IMPLEMENTATION OF A BELATED
COMPENSATION;
DEBATES ON THE LAND RIGHTS OF THE INDIGENOUS
AUSTRALIANS*

OSVÁT KRISZTINA doktorandusz
Pécsi Tudományegyetem Földtudományok Doktori Iskola

ABSTRACT

The compensation came too late and the way it came did not address the Aboriginals' needs. A negotiation-and-agreement system between the mining companies and the Aboriginals is based on legal land rights and monetary compensation is paid on this basis. A just system should however, take account of more issues such as agriculture and water resource management system, economic development of the areas concerned. Aboriginal autonomy and the effectiveness of local administration which the paper explores further. Sadly, the reality is that these issues are often ignored or even when addressed, fail to provide a better outcome for the Aboriginal communities. Reasons for failure include enormous cultural differences between the capitalist-white and the ancient-indigenous Australians. At the same time most of the generic social problems affecting Australia as a whole also acutely impact with Aboriginal communities: drink, drugs, gambling etc. and now increased corruption. These factors conspire to weaken the Aboriginal negotiating position with representatives of the mighty companies. Aboriginal communities look for formal, accredited bodies to represent their interests and provide an efficient social support network. As a result, parties fall back on the original legalistic land rights basis of compensation which is predominantly a playground of the mining concerns. Luckily, some good examples show that there are ways out of this vicious circle if the companies play their role responsibly.

1. Az ősi jogok elismerése

Amikor a britek 1770-ben bejelentették igényüket Ausztráliára, úgy jártak el, mintha ott nem éltek volna emberek. Terra nullius-nak, senki földjének nyilvánították a hatalmas területet. Az aboriginek elismerése jogi értelemben azt jelentette

volna, hogy a briteknek meg kellett volna vásárolni tőlük a földeket, vagy háborút kellett volna vívni velük a földekért. Bármelyik utat választották volna, végül jogokat kellett volna adniuk az aborigineknek.

A fehér ember hosszú időn át nem foglalkozott az aboriginekkel, és érdemben fel sem merült az ősi földekhez való tulajdonjog kérdése. 1967-ig jogi értelemben emberszámba sem vették a bennszülötteket. Akkor, egy népszavazás eredményeként, két jelentős paragrafusa módosult a brit parlamentben 1900. július 9-én elfogadott ausztrál nemzetközösségi alkotmányának (Fact sheet 150:The 1967 referendum). Az egyik változtatás lehetővé tette, hogy a szövetségi kormány törvényt alkothasson az aboriginekről és a Torres-szoros szigetain élőkről. A másik módosítás az ausztrál nemzet részének minősítette az őslakosokat. 1967-ig kizárólag az egyes államok jogkörébe tartozott, hogy a területükön élő aboriginekről törvényt alkossanak. Addig a szövetségi parlament hatásköre az Északi Területre és az Ausztrál Fővárosi Területre korlátozódott. Az 1967-ig érvényben lévő szabályozás szerint az aboriginek nem lehettek részesei a népszámlálásnak, mivel nem rendelkeztek teljes körű ausztrál állampolgársággal. Az őslakosok számára azonban az alkotmányban rögzített jogoknál mindvégig fontosabbnak számított az egykor hozzájuk tartozó földek tulajdonjogának visszaszerzése. Évtizedeken keresztül próbáltak harcolni azért, hogy a föld ne kerüljön az európai telepesek és állattartók tulajdonába. A hivatalos Ausztrália a gyarmati korszakban és később a nemzetközösségi időszak nagy részében lényegében nem vett tudomást az őslakosok hagyományos törvényeiről és szokásairól, melyek számukra a tulajdonviszonyokat is világosan meghatározták. Szoros kötődésüket jellemzi, hogy sokan közülük megpróbálták munkát vállalni a fehérek birtokain, vagy a korábbi földterülettel határos, rosszabb minőségű területekre költöztek.

A politikai mozgalmak térnyerésével az őslakosok hivatalos beadványokkal fordultak a szövetségi államok képviselőihez a földkérdés rendezése érdekében, de próbálkozásaik sokáig eredménytelennek bizonyultak. Még azok az első- és a második világháborús aborigin katonák sem jutottak földhöz, akik a katonák letelepedését segítő rendszer (Soldier Settlement Schemes)keretein belül nyújtották be igényüket.

A helyzet változását jelezte, hogy a szövetségi munkáspárti Whitlam-kormány vizsgálta meg a kérdést, és azt javasolta, hogy az Északi Terület ismerje el az ősi földjogot. Az i-re azonban már a liberális Fraser-kormány tehette fel a pontot 1976-ban az aborigin földjogokról szóló északi területi törvény elfogadtatásával (Aboriginal Land Rights/Northern Territory/ Act 1976). Ennek a törvénynek a nyomán születtek meg az aborigin törzsek és a bányavállalatok közti első megegyezések 1978-ban. A tárgyalások és a megállapodások kidolgozásának a története így egészen a múlt század hetvenes éveinek végéig nyúlik vissza. Más kérdés, hogy ezek a kezdetek bizony elég szerénynek mondhatók, mert Ausztrália többi állama meglehetősen mérsékelt módon vagy egyáltalán nem követte az északi területi jog-

alkotást. Különösen igaz volt ez az ásványkincsekben leggazdagabb két államra: Queenslandre és Nyugat-Ausztráliára.

Évtizedek küzdelmei kellettek ahhoz, hogy a bíróság végre elutasítsa a terre nullius-ra való hivatkozást. Az 1992-es döntés azt jelentette, hogy Ausztrália elismerte a bennszülöttek bizonyos területekhez való ősi jogát, és azt, hogy más területek (ősi) tulajdonjogát is igényelhetik. A konkrét ügyben a mer-szigeti meriam törzs kapott tulajdonjogot a földjeire. A jogeset Mabo-döntésként (Hodge 2005 pp.22-23) ismert, mert Eddie Mabo* vált az eset kulcsfigurájává, és a bíróság végül az ő javára döntött. Sokan ünnepelték az áttörést, de az ellenérdekeltek is kifejezésre juttatták álláspontjukat. A farmerek, a bányavállalatok és a földbérlok aggódni kezdtek a megélhetésük és az üzleteik miatt, ha az aborigin közösségek igényt nyújtanának be a földek tulajdonjogára. Sok eltúlzó vélemény látott napvilágot, melyek az ausztrál gazdaság összeomlását, sőt a szövetségi állam felbomlását vizionálták. A másik oldal leglelkesebb hívei ugyanakkor egy csapásra az igazságosság és a megbékélés korszakának beköszöntéről áradoztak. Mindenki igyekezett a saját érdekeinek megfelelően értelmezni a Mabo-döntést, és ez a lobbytevékenység erősödéséhez vezetett.

2. A megállapodások kultúrája

A munkáspárti Keating-kormány 1993-ban szövetségi törvényt hozott a földek ősi tulajdonjogáról (Native Title Act 1993), hogy segítse a bíróságokat az igények elbírálásában. A Native Title Act törvényi formában szentesítette a Mabo-ítélet megállapításait, és eljárási szabályokat határozott meg az igények feldolgozására. A törvény kötelezte a bányatársaságokat és a geológiai kutatócégeket, hogy a hatósági engedélyek beszerzése mellett egyezzenek meg a területre ősi joggal rendelkező aborigin törzssel vagy törzsekkel is. Elfogadásának alapvető célja az volt, hogy olyan törvényi kereteket nyújtson, melyek között a felek tárgyalásos úton jutnak el a megegyezéshez. Az aboriginek számára létrehozott egy olyan rendszert, melyben országszerte bejelentették ősi törvényeken és szokásokon alapuló jogait egy földterületre vagy akár vizekre is. Az alkukötés ösztönzésére felállította a Nemzeti Földjogi Döntőbíróságot (National Native Title Tribunal). 1996-ban újabb nagy horderejű bírósági döntés született. A Wik törzs fordult bírósághoz

* Koiki „Eddie” Mabo a Torres-szoros Mer-szigetén született 1936-ban. Megdőbbsent, amikor megtudta, hogy a Mer-sziget földjéhez jogi értelemben semmi köze sincs. Erről később nyilvánosan kezdett beszélni. Az 1980-as évek elején egy ügyvéd biztatására fordult bírósághoz a terra nullius-ra való hivatkozás hatályon kívül helyezéséért. A mer-szigetiek közösen döntöttek a per mellett, és Eddie Mabo tették meg keresetük szószólójává. A bíróság tíz évig rágódott az ügyön. Eddie nem érte meg a diadalt, öt hónappal az ítélethirdetés előtt rákban meghalt. Amikor holttestét néhány évvel később hazaszállították a Mer-szigetre, a szigetlakók olyan temetési szertartást tartottak a tiszteletére, amelyet nyolcvan éve nem rendeztek. Valóságos királyként temették el Eddie Mabo.

egy olyan terület tulajdonjogáért, amelyet a queenslandi kormány adott bérbe. A bíróság úgy ítélkezett, hogy a tulajdonjogot és a bérleti jogot egyaránt elismeri (McIntyre 2010 pp.52-68). Aborigin szempontból ez azt jelentette, hogy lehetővé vált a bérbe adott földek tulajdonjogának visszaigénylése is. A Wik-ítélet újabb szövetségi törvények kidolgozásához vezetett.

3. Az ősi jog érvényesítése

Az aboriginek ősi joga földjeikre a mindennapi gyakorlatban tulajdonképpen felhatalmazza őket egy tárgyalási folyamat beindítására. Az eljárás egy virtuális bevásárlóközpont-hoz hasonlítható, melyben a bányavállalatok, a geológusok és az energetikai cégek engedélyeket vásárolnak az eladóként fellépő aborigin csoportoktól a tevékenységük megkezdésére, illetve folytatására a törzsi területeken. Majdnem mindegyik ősi jogról szóló megállapodás jogi értelemben kötelező érvénnyel bíró szerződés. A földek ősi tulajdonjogáról hozott 1993-as szövetségi törvény egy új és szokatlan szerződéskötési gyakorlatot indított be. Az új törvény lehetővé tette a kapitalista üzleti kultúra néhány egészen közönséges értékének és normájának összehangolását egy addig ismeretlen (üzleti) fogalommal, mely nem más, mint az aborigineket a földjükhöz fűző hagyományos kapcsolat. A szerződések sikeresen békítették össze egymással az aborigin közösségeket és a cégek kereskedelmi érdekeit.

Ausztráliában minden ásványkincs köztulajdonban van. A bányavállalatoknak engedélyt kell szerezniük a kitermelésükhöz és az eladásukhoz, és ezért tetemes összegeket fizetnek be az államkasszába. 1993 óta azonban a feltáráshoz és a kiaknázáshoz már nem csupán állami engedélyre van szükség, hanem – aborigin közösségek érintettsége esetén – le kell folytatni a tárgyalási-egyezkedési eljárást is.

Az egyes aborigin törzsek eltérő módon képviselik igényüket. Előfordul, hogy a közösség gyűlésen vitatja meg a kérdést, melyen mindenkinek joga van megjelenni. Más esetben „munkacsoportot” választanak, azaz kijelölik azokat a személyeket, akik a nevükben eljárhatnak. Sokféle megoldás létezik, ez a rugalmasság azonban vitákat is eredményez. Az aborigin csoportokon belül gyakoriak a nézeteltérések arról, hogy mely alkalmakkor kinek van joga a közösség nevében beszélni. A nyersanyaglelőhelyek feltárájáról és kiaknázásáról folytatott tárgyalások gyakran ösztönzik az aborigineket ősi idők politikai hagyományainak, gyakran politikai jellegű rivalizálásának feltámasztására (Ritter 2009 p.9). Ez – eltérő módon – az összes tárgyaló fél dolgát megnehezíti.

Az aborigin törvényekhez és szokásokhoz való ragaszkodás ugyancsak megnehezíti a megállapodás elérését. A gyors üzleti sikerekre vágyó üzletemberek gyakran nem is értik a bizonyos szavak használatának tilalmára, az egymást kizáró emberi kapcsolatokra, a családi kötelezettségek rendszerére és a szakrális helyek rendben tartásának át nem ruházható feladataira vonatkozó szempontokat. Teme-tések és más szertartások hosszú időre megakaszthatják az egyébként is sok nehéz-

séggel terhelt tárgyalásokat. Azt is hozzá kell azonban tenni ehhez a fehér ember számára szokatlan tárgyalási környezethez, hogy az aborigin tárgyalópartnerek mindig reagálnak az új javaslatokra, és a helyzet változásához mérten alakítják saját álláspontjukat. Az első igényeket benyújtó aborigin csoportok már lassan két évtizede többé-kevésbé folyamatos tárgyalásokat folytatnak.

A tárgyalási helyszínek sokszor nehezen megközelíthetők és változatosan kalandosak: rossz akusztikájú vidéki közösségi házak teremtől, folyópartokon át galylyakból összetákolt kunyhókig terjedhetnek, és a hőmérséklet közelíthet az ötven fokhoz. Ennél is nagyobb kihívást jelentenek azok az előre kiszámíthatatlan tényezők, amelyek eltéríthetik a találkozókat az eredeti céljától, vagy akár meg is akadályozhatják a megtartását. Az eltérő (tárgyalási) kultúrából fakadó félreértések kelhetnek zavart, lehetnek szórakoztatók, de akár azt is eredményezhetik, hogy a két fél jóhiszeműen elbeszél egymás mellett. Az ország távoli vidékein élő aboriginek nem mindnyájan beszélnek angolul. Mások az úgynevezett aborigin angolt használják általános közvetítő nyelvként, mely komoly félreértésekhez vezethet az anyanyelvi angolt beszélő tárgyalópartnerekkel.

A sok, gyakran vígjátékba illő nehézség és félreértés ellenére feltétlenül el kell ismerni, hogy az 1993-as törvény szabályozott egyezkedési folyamatot indított be a földek használatában érintett három oldal: az állam, a hasznosításban érdekelt cég és a helyi aborigin törzs között. A tárgyaló felek a gyakorlatban nem feltétlenül határolódnak el olyan tisztán, illetve érdekeik sem szükségképpen válnak el egymástól olyan feketén-fehéren úgy, mint a jogi értelmezésben. Egy ősi jogigényt benyújtó törzs tagja lehet például a kitermelésben érintett bányavállalat alkalmazottja, és érdekei mindkét félhez húzhatják.

4. Konszernek

A bányavállalatok ideális esetben két dolgot szeretnének elérni: szabad kezet ahhoz, hogy bármit megtehessenek, ami az üzletüket elősegítheti, annak a biztos tudatában, hogy ezt a tevékenységüket meghatározatlan ideig folytathatják. A kutatók fizikai hozzáférést igényelnek a remélt ásványmezőhöz és jogi szabadságot a feltáró munkák lefolytatásához. Sikeres feltáró munka esetén kerül előtérbe a gazdaságos kiaknázást biztosító hatósági engedély beszerzésére.

A cég és a törzs általában két szerződést köt egymással. Az egyik a törvényben megkövetelt hivatalos engedély, mely az alku csontvázának tekinthető, míg a másik jelenti a húst a csontokon. Az utóbbit gyakran „kiegészítő megállapodásnak” szokták nevezni, és általában jóval hosszabb a másiknál: több tíz, ritkábban száz oldalt is kitehet preambulummal, meghatározásokkal, függelékekkel, térképekkel és záradékokkal. A kiegészítő megállapodás tartalmazza az aborigin csoport ígéretét, hogy semmilyen jogi és eljárási kalamajkával nem nehezítik a cég dolgát, illetve a cég cserébe nyújtott részletezett ellenszolgáltatását. Mindketten aláírják ezt a megállapodást, és a benne foglaltakat megtartják maguknak,

általában nem mutatják meg a kormányzati oldalnak. A cégek szokták bizalmasan kezelni a részleteket, melyek azonban nem is igazán érdeklik az állami felet. A lényeg az, hogy az alku megkötéséről szóló megállapodás nyilvános, a részleteket tartalmazó másik megállapodás viszont általában nem az, vagy esetleg csak részben az (Ritter 2009 pp.27-28).

4.1. Aborigin törzsek

Az aboriginek sajátosan laza, a bizniszvilág általános felfogásától jelentősen eltérő tárgyalási kultúrájából fakadhat az a közkeletű tévhit, hogy az aborigin közösségek jelentősen eltérő reményekkel és elvárásokkal ülnek le a bányavállalatokkal tárgyalni. Röviden: minél kevesebb károkozás a természeti környezetben és minél nagyobb értékű ellenszolgáltatás. Ez a két tényező, a természetvédelem és a pénz, számtalan formában kifejezésre juthat, de mindig szerepelni fog a képletben. Az őslakosok igényt tarthatnak (szak)képzésre és állásokra a projekt keretében, üzleti lehetőségeket kereshetnek a cégnek nyújtott fizetett szolgáltatások formájában, és kérhetnek a közösség számára fontos fejlesztéseket: infrastrukturális korszerűsítéseket vagy ismeret- és képességfejlesztő képzéseket (NIWD Fact Sheet 5.). Beleegyezésük fejében a pénzügyi ellenszolgáltatást kérhetik egy összegben, de akár a haszon arányában is. Tisztában vannak vele, hogy a projekt nem tart örökké, és nekik életük végéig kell élniük a területen. A lehetőségeik határain belül el szeretnék érni, hogy a földjük minél kevésbé károsodjon, hogy megmaradjon a hozzáférésük földjeikhez, hogy a fontosabb szakrális helyeik védelmet élvezzenek, és a projektben dolgozók tiszteljék a hagyományos kultúrájukat (Ritter 2009 pp.31-32).

A törzsnek nincs valós esélye arra, hogy megakadályozzon egy projektet, erre tehát a siker reményében nem is játszhat (Neate 2010 pp.198-252). Kezdetben ugyan helyezkedhet elutasító álláspontra, ám a törvény semmiféle vétőjogot nem kapcsol az ősi joghoz. Azt sem tiltja azonban, hogy a megállapodást kizáró módon folytassa le a tárgyalásokat a céggel, és így döntőbírótság elé kerüljön az ügy. A törvény látszólag szentesíti ezt a stratégiát, mely a valóságban mégsem működik. A döntőbírótság ugyanis eddig minden egyes esetben úgy határozott, hogy a kormány az aborigin tiltakozás ellenére kiadhatja az engedélyt a projekt megvalósítására, esetleg néhány szerény feltételt támasztott ezzel kapcsolatban. A megegyezés az aboriginek előtti egyetlen járható út, annál is inkább, mert még a beruházáspárti döntőbírótság is nagy örömmel fogadja, ha a törzs megpróbál egy megrekedt egyeztetést kilendíteni a holtpontról. A közösség attól remélheti a legtöbbet, ha a törvény rendelkezése szerinti jóhiszemű tárgyalásokon minél több előnyt próbál kicsikarni a maga számára. Vétőjog hiányában ez egyben kényszerpálya is a számukra, mert hiába utasítják el, vagy hagyják ott az egyeztetést, a projekt akkor is megvalósul (Ritter 2009 pp.33-39). A bányakoszernek ezzel szemben bármikor felállhatnak az asztaltól, ha úgy döntenek, hogy elállnak a projekttől. A felek tárgyalási pozíci-

ója jelentősen eltér, nagy az aszimmetria a konszernek javára. Megállapodási kultúra ide vagy oda, nem egyenlő felek folytatják egymással a tárgyalásokat.

4.2. Állami kormányok

A másik két szereplőtől eltérően a kormányzati képviselőknek nincs magánérdekük, hanem kizárólag a jogszabályok helyes alkalmazásában és politikai szónoklatok tartásában érdekeltek. A kormányok általában véve fejlesztéseket szeretnének megvalósítani a gazdasági növekedés előmozdítása, a munkahelyteremtés és a magasabb bérek érdekében. Minél gazdagabb egy állam kitermelhető ásványkincsekben, a kormánya annál készségesebben támogatja a bányászati projekteket. A közelmúlt ausztráliai kormányai ugyanakkor abban is hasonlóságot mutatnak egymással, hogy mindannyian szerettek volna javítani az aboriginek helyzetén. A kormányzat passzív jóhiszeműséggel figyeli a két főszereplő alkudozását, és ez teljesen ki is elégíti az ambícióit (Neate 2010).

Nem fűződik valós kormányzati érdek az egyeztetésekben való érdemi részvételhez, még ahhoz sem, hogy megismerjék a kiegészítő megállapodásba foglalt alku részleteit. A kényelmesnek tűnő hozzáállás azzal indokolható, hogy amennyiben a konszern és az aborigin közösség egyaránt elégedett az alkuval, akkor az feltehetően összhangban áll a közérdekkel is (Ritter 2009 pp.75-83.).

5. A földjogi ügyletek értékelése

A megállapodások megkötése általában ünnepélyes alkalom. A tárgyalások lezárása a médiaszereplés lehetőségét kínálja, melyben a konszerneknek bizonyíthatják szociális érzékenységüket, az aboriginek pedig elmondhatják, hogy távol áll tőlük a fejlesztések meghiúsítása.

Ritka a földjogi megállapodásokat bíráló nézet. A legfontosabb kérdések a meg egyezések valós értékéről, a tárgyalási politikáról, az aborigin közösségekre gyakorolt hatásokról, a folyamat politikai motivációiról és az ideológiai felvetésekről jószerével el sem hangzanak (O'Faircheallaigh 2004).

A hivatalos intézményi struktúrából hiányzik a végrehajtást felügyelő apparátus, mert a kormányoldal kizárólag a megállapodások megkötésében érdekelt. A megállapodások tipikusan rövid távú megfontolások mentén születnek. A felek meg akarnak felelni a törvényben rögzített tárgyalási kötelezettségnek vagy a (kulturális) örökségi rendelkezéseknek, közben viszont szem elől tévesztik a megállapodásokat ténylegesen hatékonyra tevő, lényegi, de gyakran nehézén kezelhető szempontokat (O'Faircheallaigh 2002 pp.14-16). A szerződések egy része hasznos és életképes, másik része azonban nem lép túl a hatékony végrehajtási eszközök nélküli reménytelen és üres mechanizmusokon.

A nem-aborigin Ausztráliában kapitalista világ van, melynek mindenki ismeri a szabályait, és többé-kevésbé magától értetődőnek tekinti őket. Sok aborigin is elfogadja ezeket a játékszabályokat, és szép számmal akadnak olyan öslakosok is,

akik ugyan nem szeretik a kapitalista világot, de belátják, hogy együtt kell élniük, és alkukat kell kötniük vele. Amennyiben a vállalatok kizárólag ilyen aboriginekkel kötnek üzleteket, akkor hagyományos stílusuk és gyakorlatuk nem igényel különösebb változtatást. Nincs túl nagy jelentősége annak, hogy a multikulturális Ausztráliában egy tapasztalt üzletember történetesen aborigin (Wootten 1996 p.170). A bányakonzernekkel tárgyaló aborigin csoportok viselkedése gyakran és joggal tűnhet különösnek a tárgyalóasztal vagy a kiszáradt patakmeder túoldalán, a folyamatban való részvételük azonban mégiscsak a jogi és üzleti normák bizonyos fokú elfogadását feltételezi. Kényszerű tanulási folyamat ez a számukra egy pénzzé tehető árucikk eladásáról. A sikeresebb tárgyalók a jobb kapitalisták, akik már tudják, hogyan kaphatnak kedvező árat a portékájukért. A megállapodások általában tényleg nyújtanak gazdasági-fejlesztési lehetőségeket a törzseknek, közösségi szempontból azonban kedvezőtlen a hatásuk. Jól alátámasztják ezt egy törzsi képviselő szavai, aki a megállapodás megkötése után azt nyilatkozta, hogy a szerződés stabil gazdasági alapot jelent a jövőre, továbbá szabadságot és függetlenséget ahhoz, hogy visszatérjenek az ősi földjeikre, és ott éljék az életüket. „Kezdehetjük újrászervezni a Dambima-Ngardi közösséget.” (A Native Title Newsletter No.3/2006 p.29). Hogyan segítik elő a megállapodások a gazdasági fejlődést és a hagyományos életmódhoz való visszatérést? Érdekes az a szociológiai ket-tősség, hogy az aboriginék előnyökre tesznek szert az alkufolyamatban, de abban a pillanatban, amint befejezték a tárgyalásokat, és megkapták a pénzt, máris az ősi életformához kívánnak visszatérni. A tárgyalási jog megadása megkövetelte, hogy az őslakosok megismerkedjenek a szerződésekkel és a piaczgazdasággal, és ennek során bizonyos mértékben árucikké vált a (szülő)földjükhöz való viszonyuk. Bonyolult kérdések ezek, tudományos vizsgálatok nem folytak róluk, csak a tapasztalatok alapján szűrhető le néhány megállapítás.

A megállapodások egyik legnagyobb eredménye az, hogy az aborigin közösségek jelentős mennyiségű pénzhez jutottak. Néhány esetben jótékonsági intézményeket, alkalmazottak és tanácsadók által segített igazgatótanácsokat hoztak létre azzal a céllal, hogy megőrizzék és kifizessék az összegeket. A másik véglet, hogy egy csomó pénzt egyszerűen értelmetlenül elszórtak. A kettő közötti széles skálán számtalan megoldás elképzelhető. A legegyszerűbb és a legelterjedtebb egy közös bankszámla nyitása, melyhez a közösség néhány tagja aláírási jogot kap, akik ez által közösségi megbízottakká válnak. A szerződések érdemi részleteinek bizalmas kezelés miatt viszonylag keveset lehet tudni az alkalmazott megoldásokról. Feltételezhető, hogy a törzsek általában viszonylag jelentős mennyiségű pénzt kapnak meg egy összegben. Első hallásra ebben semmi különös nincs, valójában azonban igenis problémát vet fel, ha az aboriginiek komolyabb összeghez jutnak. A pénz ugyanis erjedést indít be, a hagyományos életformával és értékekkel össze nem egyeztethető módon kezdi megváltoztatni a közösséget. Fogalmazhatunk úgy is, hogy az aboriginék gondolkodása jóval közelebb került a piachoz, a bányá-

konszernek viszont csak kevésbé értették meg az őslakosokat. Ezt is nevezhetjük egyfajta megbékélésnek.

Az ősi földjog annyira összetett probléma, hogy nem lehet egyszerűen mellé állni vagy elfordulni tőle. Különböző taktikák vezethetnek eredményre, különféle megoldások lehetnek sikeresek. A földjogi rendszer azon nyugszik, hogy igazságosan és tisztességesen kezeli a hagyományos aborigin közösségek jogait. Ezzel együtt néhány változtatás feltétlenül javítana a rendszer hatékonyságán:

- Hasznos lenne, ha hivatalos eljárások és mechanizmusok a jelenleginél nagyobb összhangot teremtenének a földjogi megállapodások és az aboriginek gazdasági helyzetének javítását szolgáló kormányzati elképzelések között.
- Az aborigin képviselőtestületek több támogatást igényelnek a feladataik ellátásához. A többletfinanszírozás a felállításukat és a működésüket hatékonyabbá tevő reformokkal egészülhetne ki.
- Indokolt lenne a megállapodások tárgyalásának és tartalmának a meglévőnél nagyobb átláthatósága. Az egész rendszer profitálna a nyilvánosságra kerülő adatokból.
- Szükség lenne az aláírt megállapodások betartására, megfelelő végrehajtására ösztönző rendelkezésekre.
- Nem ártana a nagyobb tárgyalagosság az aboriginek és a nem-aboriginek közötti szerződéses kapcsolatok értelmezése, magyarázata terén. A törvényi kötelezettségből való kiindulás segíthet a reális vélemények kialakításában.

Történelmi változások kellettek ahhoz, hogy az el nem ismerést és az ellentéteket elismerés és tárgyalások váltsák fel. A nagy jelentőségű átmenet következményei azonban egyáltalán nem látványosak. A legtöbb földjogi megállapodás nem több a föld használatáról szóló egyszerű szerződésnél, melyet bármelyik közönséges ügyvéd minden további nélkül papírra tudna vetni. Nincs bennük semmi különös, némi hozzáértéssel a konkrét szöveg ismerete nélkül is kikövetkeztethető a lényegük. A földjogi megállapodások megkötése a bonyolult folyamat. Nehézsége azonban sokkal inkább betudható logisztikai és kulturális tényezőknek, mint a megállapodások összetettségének vagy újszerűségének.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- BHP Billiton(2007): 2007 Reconciliation Action Plan. <http://www.firstpeoplesworldwide.org/publish/BHPAustralia2007ReconciliationActionPlan.pdf>
- Gunstone, Andrew(2007): *Unfinished business: The Australian formal reconciliation process*. Australian Scholarly Publishing, North Melbourne
- Hodge, Robin(2005): *Aboriginal Australia*. Binara Publishing, Carlton, pp.22-23
- Howitt, Richie(1998): „Recognition, respect and reconciliation: Steps towards decolonisation?” in *Australian Aboriginal Studies* no.1.
- McIntyre, Greg(2010):” Native Title is property”pp.52-68 in Lisa Strelein (ed):*Dialogue about land justice, Papers from the National Native Title Conference*. Aboriginal Studies Press, Canberra, Native Title as an interest in land, pp.55-57
- National Indigenous Working Group: Development agreements on native title lands – ‘Win-win’ solutions. NIWG Fact Sheet 6, <http://www.faira.org.au/niwg>
- National Indigenous Working Group: Native title and Indigenous development. NIWD Fact Sheet 5, <http://www.faira.org.au/niwg>
- Neate, Greame(2010): “Achieving real outcomes from native title claims, Meeting the challenges head on “ pp.198-252 in Lisa Strelein (ed.): *Dialogue about land justice, Papers from the National Native Title Conference*. Aboriginal Studies Press, Canberra
http://www.nntt.gov.au/News-and-Communications/Speeches-and-Papers/Pages/Native_title_is_it_a_means_of_Overcoming_Indigenous_Disadvantage.aspx
- O’Faircheallaigh, Ciaran(2002): „Implementation: The forgotten dimension of agreement-making in Australia and Canada” in *Indigenous Law Bulletin* no.20.pp.14-16
- O’Faircheallaigh, Ciaran(2004): „Native title and agreement making: Focusing on outcomes for Indigenous peoples” in *Land, Rights, Laws: Issues of Native Title* vol.2, no.25. <http://www.aiatsis.gov.au/ntru/docs/publications/issues/ip04v2n25.pdf>
- O’Faircheallaigh, Ciaran(1985): *Negotiations between mining companies and Aboriginal communities: Process and structure*. CAEPR Discussion Paper No.86, Centre for Aboriginal Economic Policy Research, Canberra
- Ritter, David Laurence(2009): *The native title market*. University of Western Australia Press, Crawley p.9, *What the native title group wants* pp.31-32, *What the grantee wants* pp.27-28
- Ritter, David Laurence(2009):*Contesting native title: From controversy to consensus in the struggle over Indigenous land rights*. Allen and Unwin, Crows Nest, *The ‘Indigenous position’* pp.33-39, *The state as ‘government party’ in the future act system* pp.75-83
- Strelein, Lisa(2009): *Compromised jurisprudence, Native title cases since Mabo*. Aboriginal Studies Press, Canberra, Second edition
- Strelein, Lisa (2010,edited by): *Dialogue about land justice; Papers from the National Native Title Conference*. Aboriginal Studies Press, Australian Institute of Aboriginal and Torres Strait Islander Studies, Canberra
- Wooten, Hal(1996):”Mediating between Aboriginal communities and industry” in Gary D. Meyers (ed.): *Implementing the native title act:The next step:Facilitating negotiated agreements*. NNTT(National Native Title Tribunal), Perth, p.170
- Native Title Act 1993,<http://www.austlii.edu.au>
- National Archives of Australia:Fact sheet 150:The 167 referendum. <http://www.naa.gov.au/about-us/publications/fact/fs150.aspx>
- Native Title Tribunal, <http://www.nntt.gov.au/Pages/default.aspx>